

УДК 338.439.5:339

Кірсєва Е.А.

здобувач

Вінницький національний аграрний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

У статті визначено необхідність управління продовольчою безпекою за умов циклічності виникнення кризових явищ в національній економіці та економіках світу. Проаналізовано сучасний стан продовольчої безпеки в Україні, визначено достатність споживання продовольчих товарів за їх основними групами. Запропоновано інструменти управління продовольчою безпекою на основі узагальнення світового досвіду.

Ключові слова: продовольча безпека, споживання, криза, циклічність, управління, інструменти управління

Постановка проблеми. З середини ХХ ст. проблема забезпечення продовольством набула світового значення. Еволюція поглядів на цю проблему стала причиною введення в обіг ООН поняття «продовольча безпека» у 1974 р.[1]. Особливої гостроти питання підтримання продовольчої безпеки набуває в умовах виникнення різноманітних кризових явищ в національній та світовій економіці. Сьогодні кризові явища в економіці України та світу мають системний характер та здійснюють неминучий вплив на усі сфери економічного та соціального життя суспільства [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням продовольчої безпеки займалися такі науковці як: В.С.Балабанов, В.К.Береговий О.І.Гойчук, М.В.Гребенюк, Р.Р.Гумеров, С.І.Дем'яненко, А.Ф.Мельник, В.М. Микитюк, Б.Й.Пасхавер, О.В.Скидан, О.С.Щекович, В.Т.Шлемко, О.В.Шубравська та інші. Проте питання впливу кризових явищ на стан продовольчої безпеки та

управління нею висвітлені недостатньо, що визначає актуальність дослідження

Формування цілей статті. Визначити необхідність управління продовольчою безпекою за умов циклічності виникнення кризових явищ в національній економіці та економіках світу. Проаналізувати сучасний стан продовольчої безпеки в Україні, оцінити достатність споживання продовольчих товарів за їх основними групами. Дослідити інструменти управління продовольчою безпекою на основі узагальнення світового досвіду.

Виклад основного матеріалу. Сутність терміну «продовольча безпека» в сучасних умовах набуває багатоаспектного тлумачення, проте безперечною основою продовольчої безпеки залишається забезпеченість населення продуктами харчування. Шубравська О.В. термін «продовольча безпека» трактує, як захищеність населення країни, в тому числі його найбільш вразливих верств, за рівнем і якістю спожитого продовольства [3]. З цією думкою погоджується більша частина науковців. Тому саме споживання продовольства може слугувати основним індикатором продовольчої безпеки країни, розглянемо даний показник в Україні.

Таблиця 1

Споживання продуктів харчування в домогосподарствах (в перерахунку в первинний продукт) у середньому за рік у розрахунку на одну особу [4]

Споживання продуктів харчування	Раціональна фізіологічна норма споживання, кг	Роки					Відхилення 2012 до 2008 рр. +/-
		2008	2009	2010	2011	2012	
М'ясопродукти, кг	75	61,2	57,6	61,2	61,2	61,2	0
Молокопродукти, кг	370	271,2	237,6	229,2	226,8	235,2	-36
Яйця, шт.	283	240	240	240	240	240	0
Риба і рибопродукти, кг	20	25,2	21,6	21,6	20,4	20,4	-4,8
Цукор, кг	38	40,8	38,4	36	37,2	37,2	-3,6
Олія та жири, кг	13	21,6	22,8	21,6	21,6	21,6	0
Картопля, кг	122	100,8	96	91,2	92,4	91,2	-9,6
Овочі та баштанні, кг	158	111,6	121,2	114	121,2	122,4	10,8
Фрукти, ягоди, кг	90	44,4	43,2	44,4	44,4	45,6	1,2
Хліб і хлібопродукти, кг	105	115,2	111,6	111,6	110,4	109,2	-6

У 2012 році у порівнянні із 2008 роком зменшилось споживання молока

і молочних продуктів на 36 кг. за рік на одну особу, також зменшилось споживання риби і рибопродуктів на 4,8 кг. за рік, споживання цукру скоротилось на 3,6 кг. за рік. В той самий час збільшилось споживання таких продуктів як овочі та баштанні на 10,8 кг та фруктів і ягід на 1,2 кг. за рік на одну особу. Співставлення фактичного споживання та раціонально обґрунтованих норм споживання представлено на рисунку 1.

Найбільше населення України недоїдає фруктів та ягід, фактичне споживання яких складає половину від раціональної норми. Значне недоїдання спостерігається за такими групами продовольства як молоко та молочні продукти, м'ясо, яйця та інші. Достатнім за досліджуваний період є рівень споживання хлібу і хлібобулочних виробів та риби. Надмірним споживанням відзначаються олія та рослинні жири, все це є свідченням незбалансованості харчування у населення.

Рис. 1. Рівень достатності споживання основних продуктів харчування в Україні [Розроблено автором на основі джерела 4]

Особливо гостро дані проблеми постають у періоди кризи. Відомо, що усі кризові явища відтворюють циклічний процес. Отже, є певна закономірність виникнення криз в економіці. Дана закономірність проявляється через цикли,

які залежно від терміну їх повторюваності класифікують як: короткострокові або цикли Кітчана тривалістю 3-5 років; середньострокові або цикли Жюгляра тривалістю 7-11 років; ритми Кузнеця тривалістю 15-25 років, які теж відносяться до середньострокових циклів; довгострокові або цикли Кондратьєва, тривалість яких становить 42-66 років [5]. Процес управління продовольчою безпекою актуально розглядати саме за умови періодичності кризових явищ та у контексті передбачення криз і усунення їх негативного впливу ще напередодні їх виникнення.

Державне управління економікою за умов функціонування кризових явищ повинно набувати рис антикризового управління, що дозволить здійснювати ефективну протидію негативним тенденціям в економічній системі [6]. Управління продовольчою безпекою необхідно здійснювати на основі дієвих інструментів, частину з яких можливо запозичити, використавши та адаптувавши до умов України світовий досвід.

Таблиця 2

Світовий досвід управління регіональною продовольчою безпекою [7]

Країна	Механізми управління продовольчої безпеки	Економічний та соціальний ефект запровадження даних заходів
Індія	Субсидії на добрива, електроенергію і поливну воду	Швидке розширення виробництва продуктів харчування; виконання національного рівня продовольчої безпеки та підвищення здатності уряду ефективно боротися з неврожаннями
Кенія	Страховання виробництва на основі «Індексу страхових виплат на основі погоди»	Видача компенсацій, що не пов'язані із фактичними втратами, а є превентивним заходом, що дозволяє зберегти врожаї та худобу.
Ефіопія	Виробнича програма забезпечення населення, громадські роботи	Створення корисного суспільного ефекту, забезпечення їжею та готівкою бідних людей. Громадські роботи підвищують фермерський дохід, створюють стійкі переваги для продовольчої безпеки домашніх господарств
Єгипет Камбоджі, Індія, Індонезія	Цільові субсидії на продукти харчування	Збільшення споживання їжі, особливо серед громадян з низьким рівнем доходів. Адміністративно простіше, ніж інструменти, такі як перерозподіл доходів або громадських робіт

Узагальнюючи світовий досвід варто відмітити, що серед основних інструментів, застосування яких є актуальним для України, є такі як субсидування добрив та палива для сільгоспвиробників, удосконалення

системи страхування сільськогосподарського виробництва та надання цільових субсидій на харчування для найменш забезпечених верств населення.

Висновки. Управління продовольчою безпекою є обґрунтованою необхідністю сучасності, яка набуває особливої актуальності в умовах доведеної циклічності кризових явищ в національній економіці та економіках країн світу. Визначення сучасного стану продовольчої безпеки України дозволило виявити, що управління продовольчою безпекою необхідно проводити на державному рівні з використанням таких інструментів як: проведення соціальної політики, здатної забезпечити доступ громадян до продуктів харчування через систему субсидій (прямих та непрямих) для малозабезпечених домогосподарств, впровадження державної підтримки для сільгоспвиробників.

Список використаної літератури

1. Федулова І.В. Продовольча безпека країни: теоретичні аспекти/ І.В.Федулова, Т.Л Мостенська// Збірник наукових праць Національного університету харчових технологій. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua>
2. Глобальна економіка у посткризовий період: тенденції та перспективи/ М.Г. Бугрій, І.В. Ус, Т.О. Федоренко, Є.О. Медведкіна. - К, НІСД, 2012.- 46с
3. Шубравська О. В. Сталий розвиток агропродовольчої системи України / О. В. Шубравська. — К. : Інститут екон. НАН України, 2002. — 203 с. с. 108-109
4. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
5. Сопрун Н. В. Телекомунікаційні компанії України в умовах світової економічної кризи[Електронний ресурс]/ Н. В. Сопрун, Т.В. Сакалош// Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2012. – Вип. 9. – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/ru/node/360>

6. Крикун В.Б. Кризові явища в економіці як об'єкт Державного управління / В.Б.Крикун// Часопис Академії адвокатури України – 8 (3'2010) <http://www.aau.edu.ua/e-journal/2010-3/10kvbodu.pdf>
7. Козловський С.В. Інструменти продовольчої безпеки та соціального захисту населення в умовах кризових явищ економік світу/С.В.Козловський, Е.А. Кіреєва // Кримський економічний вісник. – 2012. – 1(01) грудень. – Частина 1 – С.266 – 269.

КИРЕЕВА Э. А. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И УПРАВЛЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСНЫХ ЯВЛЕНИЙ

Определена необходимость управления продовольственной безопасностью в условиях цикличности возникновения кризисных явлений в национальной экономике и экономиках мира. Проведен анализ состояния продовольственной безопасности в Украине, определены достаточность потребления продовольственных товаров по их основным группам. Предложено использование инструментов управления продовольственной безопасностью на основе обобщения мирового опыта.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, потребление, кризис, цикличность, управления, инструменты управления

KIREEVA E. A. CURRENT STATUS AND MANAGEMENT OF FOOD SECURITY IN CONDITSONS OF CRISIS

The need for managing food security when the cyclical crisis in the national economy and the economies of the world has been identified. The modern food security state in Ukraine has been analyzed. Sufficiency eating of main food groups has been investigated. The management tools of food security which base on use world experience has been developed.

Keywords: food security, consumption, crisis, cycle, management, management tools